O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(1-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 410-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ma’rifat deb qaraladi. Bu so‘z ilmu urfon ma’nolarida ham ishlatiladi. Ma’rifatni hayotga singdirish maorif tizimi orqali amalga oshiriladi. Demak, ma’rifat – bilim va madaniyatning qo‘shma mazmuni bo‘lib, maorif esa ana shu mazmunni yoyish quroli, vositasidir”.

Ta’lim jamiyatda asosan ijtimoiy vazifani bajarib, u jamiyatning ustivor, hayot-mamot va strategik yunalishlaridan kelib chiqqan holda o‘zining maqsadlarini belgilaydi. Bunda:

1. Ijtimoiy rivojlanishda ta’lim tizimi oldiga qo‘yilishi mumkin bo‘lgan talab va ehtiyojlar hisobga olinadi.
2. Jamiyat strategik taraqqiyoti uchun konseptual ahamiyatga ega bo‘lgan vazifalar yuzasidan bir necha o‘n yil oldingi maqsadlar ta’lim tizimi oldiga qo‘yiladi.
3. Davlat qonunchilik asoslaridlan kelib chiqib, ta’lim tizimi va uning infratuzilmalari rivojlantirish ehtiyojlaridan kelib chiqib, moliyaviy imkoniyatlar yaratib beriladi.
4. Ta’lim tizimi rivojlanish istiqbollari globallashuv jarayoni, zamonaviy texnologiyalar, ilm-fan, madaniyat sohasidagi yutuklar va yangilanishlar bilan birgalikda belgilanadi.
5. Bugungi zamonaviy yoshlarning dunyoqarashi, intilishlari va ehtiyojlaridan kelib chiqib, ta’lim-tarbiyada tegishli vazifalar belgilanadi.

Demak ta’lim tendensiyalari va strategiyalari – insonlarning ijtimoiy hayot bilan bevosita bog‘liq ong va tafakkur tizimini rivojlantirib, tarixiy va falsafiy dunyoqarash, siyosiy va huquqiy madaniyat, diniy, axloqiy, estetik, kasbiy va boshqa tamoyillarni muayyan chora-tadbirlar asosida maqsadli va istiqbolli shakllantirish jarayoni hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Добреньков В., Кравченко А. Социология. – Москва, 2000. – Т. 3. – Б. 137-138.
2. Блауберг И. Пантин И. Краткий словарь по философии. –Москва, Политиздат, 1979. -С. 45-46
3. Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технолгияларнинг тадбиқий асослари. -Тошкент, Фан, 2006. –Б.6.
4. Иброҳимов А. ва бошқ. Ватан туйғуси. –Тошкент, Ўзбекистон, 1996. –Б.113.
5. Alibekov, D. (2020). Socio-philosophical basis of educational system development. ISJ Theoretical & Applied Science, 10 (90), 24-26. Soi: http://s-o-i.org/1.1/TAS-10-90-6 Doi: https://dx.doi.org/10.15863/TAS.2020.10.90.6
6. Alibekov, D. (2021). SOTSIALNO-FILOSOFSKIE OSNOVЫ RAZVITIYa SISTEMЫ OBRAZOVANIYa. *Jurnal muzыki i iskusstva*, *2*(2).
7. Farsakhanova, Dilafruz, and Davron Alibekov. "Technology to improve the quality of education based on educational values." *Arxiv Nauchnых Publikatsiy JSPI* (2020).

IQTISODCHI KADRLARNING KOMPETENTLIGINI OSHIRISHNING USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

p.f.d., prof. Turakulov Olim Xolbutayevich,
Najmiddinov Dilshod Rafiddin o‘g‘li
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali
najmiddinov@jbnuu.uz

Annotatsiya. Iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirish har bir mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi. Bu bosqichda o‘quv dasturlarini yangilash, amaliyotga yo‘naltirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishning katta ahamiyati mavjud. Iqtisodchi kadrlarining ilmiy va amaliy bilimlari rivojlanishi va yangilashining yo‘li, o‘quv dasturlarini yangilash orqali amalga oshirilishi mumkin. O‘quv dasturlarining yangilanishi esa, zamonaviy iqtisodiyot uchun zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalardan foydalangan holda kadrlarni yanada ko‘proq kompetentlik bilan tayyorlashga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: Kompetentlik, mentor, innovatsion qobiliyat, innovatsion g‘oya, kommunikatsiya qobiliyati.

Kirish

Iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirish borasida so‘z borar ekan bu borada shu kungacha o‘tkazilgan tadqiqotlardan xulosa chiqargan holsa quyidagi keltiriladigan takliflarni berish mumkin. Birinchidan, o‘quv dasturlarini yangilash, iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirishning eng muhim bosqichidir. Hozirgi zamon iqtisodiyoti uchun zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalaridan foydalangan holda o‘quv dasturlari yanada zamonaviy va muvofiq hollarda tuzilishi va yangilanishi lozim. Yangi iqtisodiyotning o‘zgaruvchanligini qondirishga hamda kadrlarni yangi vazifalarga yetaklashga moslashtirishga xizmat qiladigan dasturlar tayyorlanishi hamda mustahkamlanishi kerak. Bundan tashqari bir necha faktorlar borki iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirishga xizmat qiladi.

Metodlar.

Amaliyotga yo‘naltirish, iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirish uchun o‘quvchilarga o‘z bilimlarini amaliyotda kengaytirish imkoniyatini beradi. Iqtisodchi kadrlar uchun amaliyot tajriba olganish va o‘rganish muhimdir, chunki teorik bilimlar amalga oshirilmasa, ish joyida amaliyotda qiyinlanish yuz berishi mumkin. Amaliyotga yo‘naltirish jarayonida iqtisodchi kadrlar, real kasblarni o‘rganish, tajribalar olish va tushunchalarini amaliyotga ishlatish imkoniyatiga egallashadi.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirish uchun o‘ziga xos ahamiyatga ega bo‘lib keladi. Xalqaro hamkorlik, iqtisodiyotni o‘zaro boyitish, bilim va tajribani almashadigan holda oshirish uchun zarurdir. Iqtisodchi kadrlarni xalqaro hamkorlik oylik tadbirlarida ishtirok etishga yo‘naltirish va ularga xalqaro komandanlik va tajriba olish imkoniyatini berish yordam beradi[1]. Shuningdek, xalqaro o‘quvchilar almashishuvi yoshlarni yangi mamlakatlarda o‘qishga yo‘naltirish uchun muhim imkoniyat yaratadi va kadrlarning xalqaro tajribaga ega bo‘lishini ta'minlaydi.

Iqtisodchi kadrlarning tajribasini oshirish asosiy maqsadlidir. Bu maqsadga erishish uchun turli usullar mavjud bo‘lib, ularni qo‘llashdan foydalanish uchun eng

muhim bo‘lgan bir nechta tadbirlar amalga oshirilishi kerak. Bundan tashqari, Iqtisodchi kadrlarni tajribali mentorlarni qo‘llash, tajribali tashkilotlarda ishlashga yo‘naltirish, xalqaro tajribani oshirish uchun tadbirlarni tashkil etish va Iqtisodchi kadrlarga tajribali mentorlar bilan hamkorlik qilish muhim usullar hisoblanadi.

Iqtisodiyot sohasida tajribali mentorlarni qo‘llash, Iqtisodchi kadrlarning tajribasini oshirish uchun katta ahamiyatga ega bo‘lgan jarayonlardan biridir. Tajribali mentorlar, o‘z sohasida egalarining bilim va tajribalarini qo‘llab-quvvatlaydigan kishi bo‘lib, kadrlarga yordam berish va ularning professional rivojlanishiga yordam berishda muhim rol o‘ynaydi.

Iqtisodchi kadrlarni tajribali tashkilotlarda ishlashga yo‘naltirish ham kadrlarning tajribasini oshirishning muhim qismlaridan biridir. Tashkilotlar, kadrlarni turli sohalarda ishlash va rivojlanish imkoniyatlarini taqdim etish bilan ularga amaliyotga yo‘naltirish, yangi bilim va ko‘nikmalar olishlari uchun zarur sharoitlarni yaratishga va ularning professional o‘sishi va rivojlanishi uchun muhim imkoniyatlarni taqdim etishga erishadi.

Iqtisodchi kadrlarning tajribasini oshirishning muhim yo‘nalishlari orasida xalqaro tajribani oshirish uchun tadbirlarni tashkil etish ham katta ahamiyatga ega[2]. Bu tadbirlar orqali, iqtisodiylar tajribali tajribani dunyoning boshqa mamlakatlari bilan almashish va ularga yondashish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Xalqaro tajribani oshirish, iqtisodchi kadrlarning global tajriba va bilimlarga ega bo‘lishiga yordam beradi va ularni dunyoda qatnashish va rivojlanishga tayyorlaydi.

Iqtisodchi kadrlarga tajribali mentorlar bilan hamkorlik qilish ham kadrlarning tajribasini oshirishning asosiy qismlaridan biri hisoblanadi[3]. Tajribali mentorlar, kadrlarga o‘zlarining tajribalarini ulashish, maslahat berish va boshqalar bilan hamkorlik qilish va ularni ularning kengaytirilishi, xususiy rivojlanish va rivojlanishining boshqalarga bilan taqqoslashlari uchun yo‘l qo‘yishda yordam berishadi.

Natijalar.

Tadqiqot natijasida ma’lum bo’ladiki iqtisodchi kadrlarning kompetentligini oshirishda bir necha faktorlarga tayanish talab etiladi. Jumladan, iqtisodchi kadrlarning innovatsion qobiliyatini rivojlantirish sohasida amaliyotga yo‘naltirishning muhim ahamiyati mavjud. Bu jarayon innovatsiongina g‘oyalarni rag‘batlantirish, yangi texnologiyalarni o‘rgatish va ulardan foydalanishni oshirish, hamda innovatsion proyektlarni o‘zlashtirish va boshqarishni o‘z ichiga oladi. Innovatsion g‘oyalarni rag‘batlantirish uchun iqtisodchi kadrlarga yangi ideyalar va yaratuvchanlik ruhiyatini oshirish kerak. Yangi texnologiyalarni o‘rgatish va ulardan foydalanishni oshirish esa kadrlarni so‘nggi xalqaro innovatsiyalardan ma'lumot olish va ularni amaliyotga tatbiq qilishda o‘rgatadi[4]. Innovatsion proyektlarni o‘zlashtirish va boshqarish esa iqtisodchi kadrlarga dastlabki tushunchalar bilan tanishish, loyihalarni tayyorlash, va rivojlanayotgan jarayonlarni boshqarish ko‘nikmalarini oshirishni talab qiladi.

Iqtisodchi kadrlarning innovatsion g‘oyalarni rag‘batlantirishu innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim qismi hisoblanadi. Innovatsion g‘oyalarni rag‘batlantirish uchun iqtisodchi kadrlar bilan yangi, yaratuvchan ideyalarni amalga oshirish va ularni ijroga keltirishning yo‘li ko‘rsatiladi. Bu, kadrlarga yaratuvchanlik

va ishga tushish ruhiyatini oshirish, iqtisodiyot bo‘yicha o‘zlarini rivojlantirish va yangi fikrlar bilan tomosha qilish imkonini beradi.

Iqtisodchi kadrlarning innovatsion qobiliyatini rivojlantirishning bir qismi yangi texnologiyalarni o‘rgatish va ulardan foydalanishni oshirishdir. Bu, kadrlarga so‘nggi xalqaro innovatsiyalardan ma'lumot olish va ularni amaliyotga tatbiq qilishda yordam beradi. Texnologik rivojlanishning temir ofari qismi ekanligi sababli, iqtisodchi kadrlarning texnologik bilimlarga ega bo‘lishi va ularni tashkil etilgan texnologik imkoniyatlardan foizga olishi muhimdir.

Iqtisodchi kadrlarning innovatsion qobiliyatini rivojlantirish jarayonida innovatsion proyektlarni o‘zlashtirish va boshqarish katta ahamiyatga ega[5]. Bu qadamda kadrlar tashabbuskorlik, o‘sish, butunlaylilik, tahlil va tasniflash, rivojlanish va boshqarish ko‘nikmalarini oshirishlari talab etiladi. Innovatsion proyektlarni o‘zlashtirish uchun iqtisodchi kadrlar dastlabki tushunchalar bilan tanishib chiqish, yangi loyihalarni tayyorlash, loyihalarni nizomga solish, resurslarni berish va jarayonlarni boshqarishni o‘rganishlari kerak.

Iqtisodchi kadrlar uchun kommunikatsiya ko‘nikmalari o‘rganish va rivojlantirish uluslararasida muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun kritik muhimdir. Ijtimoiy tarmoqlarda tajriba olish va o‘z fikrlarini ifodalash bu kompetensiyalariga ko‘rsatish imkonini beradi. Bu usul orqali, iqtisodchi kadrlar savollarini va maslahatlarini tahlil qilish, o‘z tajribalarini boshqa so‘rovnoma egalariga ulashish va fikrlarini o‘zgartirishlarga ruxsat beradigan professional aloqalar qurishlari mumkin bo‘ladi.

Iqtisodchi kadrlarning ijtimoiy tarmoqlarda tajriba olishi va o‘z fikrlarini ifoda qilish, ularning profesionalligini oshirishning asosiy usullaridan biridir. Ijtimoiy tarmoqlar orqali iqtisodiy masalalar, yangiliklar va mavzular haqida xabar olish, ularga javob berish va muomala qilish imkonini beradi. Bu yordamida, iqtisodchi kadrlar o‘z fikrlarini ifodalay oladilar, diskussiyalardan foydalanish va bog‘liq so‘zlashish mutaxassisligini rivojlantirishlari mumkin bo‘ladi.

Iqtisodchi kadrlar qo‘shimcha tillar bilan ishlashni o‘rganish bilan ham, global muhitda muvaffaqiyatli bo‘lish uchun kritik muhimiyatga ega bo‘ladi. Qo‘shimcha tillarni o‘rganish iqtisodchi kadrlarga sifatli kommunikatsiya qobiliyatini oshirish, xalqaro hamkorliklarda qatnashish va turli sohalar bo‘ylab ish qilish imkonini beradi. Bu jarayonda muhim bo‘lgan tillar ingliz tili, rus tili, arap tili va boshqalar bo‘lishi mumkin.

Iqtisodchi kadrlar muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun bir nechta taktikalar bilan tanishishi lozim. Mavjud va potensial mijozlar bilan boshqalar bilan qatnashuv va hamkorlik qilish, samarali va ishonchli nutqni o‘rganish kerak. Biznes muloqotlarida muvaffaqiyatli bo‘lish uchun qulay, samarali, va diqqat bilan ko‘rsatuvchi ishonchli nutq qilish zarur bo‘ladi. Shuningdek, iqtisodchi kadrlar biznes qoidalari va dasturlarini ko‘rib chiqish, so‘rov yaratish, tushunchalarini yetkazib berish, xalqaro biznes saboqlari va standartlari bilan tanishish uchun tayyor bo‘lishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Blinder, A. S. (2006). What Do Economists Know? [And What Do They Not Know?] The Journal of Economic Perspectives, 20(4), 3-26.

2. Colander, D. C. (2005). The Making of an Economist Redux. Journal of Economic Perspectives, 19(1), 175-198.
3. Krugman, P. (1991). Geography and Trade. MIT Press Books.
4. Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. The Quarterly Journal of Economics, 107(2), 407-437.
5. Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress.

PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI PEDAGOG XODIMLARINING KASBIY EHTIYOJLARINI INNOVATSION METODLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARBLIGI

p.f.n, dots. Alimov Narmurat Nasirovich,
Boqiyev Ramazon Abdurasulxon o'g'li
O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada bugungi kunda rivojlangan ta'lim sharoitida innovatsion ta'lim texnologiyalarining dolzarbligi hamda professional ta'lim muassasasi pedagog xodimlarining kasbiy ehtiyojlari haqida fikr yuritilgan. Bugungi kunda jamiyatni raqamlashtirish ta'limga sezilarli ta'sir ko'rsatib, professional ta'lim muassasalari pedagog xodimlaridan kasbiy kompetensiyalarni oshirib borish talab etilmoqda. Ushbu ilmiy maqolada professional ta'lim muassasalari pedagog xodimlarining kasbiy ehtiyojlarini hal qilishga doir omillar ko'rib chiqilgan hamda professional ta'lim muassasalari o'qituvchilarining kasbiy ehtiyojlariga doir ko'rsatmalar, malakasini rivojlantirishga qaratilgan tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim sifati, professional ta'lim, pedagog kadrlar, malakasini oshirish, metodlar, mehnat bozori, innovatsion axborot, kasbiy ehtiyoj, innovatsion strategiya.

Jahon miqyosida qabul qilingan zamonaviy ta'lim konsepsiyasida ta'lim tizimini boshqarish, ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalari hamda texnologiyalarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri etib belgilandi. Professional ta'lim tizimida ta'limning internatsionallashuvi, o'quvchilarning xalqaro mobilligi, ta'lim dasturlarining tez o'zgaruvchanligi bilan bog'liq global tendensiyalari hamda ta'lim sifatini zamonaviy boshqarish texnologiyalarini joriy etish orqali ta'minlash masalasi alohida ahamiyat sifatida kasb etib bormoqda. Professional ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarning intellektual va kasbiy salohiyatiga nisbatan qo'yilayotgan yuqori talablar doirasida kadrlar tayyorlash sifatini boshqarish tizimi takomillashtirilmoqda.

Mamlakatimizda ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini jamiyatdagi demokratik huquqiy davlat qurilishi, zamonaviy tendensiyalardan kelib chiqib modernizatsiyalash, pedagogik faoliyatning nufuzini oshirish, ta'lim muassasalarini attestatsiyadan o'tkazish va akkreditatsiya qilish tizimini rivojlantirish, ta'lim darajasi va sifatini ta'minlovchi normativ, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratishga yo'naltirilgan